

UIA ULUSLARARASI MİMARLAR BİRLİĞİ

Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda UIA Mutabakat Metni'nin Politikalarına İlişkin Öneri Kılavuzları

KARŞILIKLI TANIMA ANLAŞMALARI

- TASLAK -

(UIA Mesleği Uygulama Komisyonunun 4-5 Nisan 2003 tarihinde Tokyo’da yaptığı toplantıda gözden geçirilmiş ilk taslaktır.)

Önsöz

Mimarlık Pratiği İçin Tavsiye Edilen Uluslararası Profesyonellik Standartları Konusunda UIA Mutabakat Metni ve Kılavuzlarının amacı, mimarlar için mesleğin en iyi nasıl uygulanacağını koşullarını ve mesleğin uzun süredir amaçladığı standartları tanımlamaktır.

Mutabakat, farklı UIA kesimlerinde geçerli standart, uygulama ve koşullarda farklılıklar bulunabildiğini de kabul etmektedir. Bu farklılıklar UIA üye kesimlerinin ülkelerindeki kültürlerin çeşitliliğini yansıtmaktadır ve mutabakat, toplumun yararına en iyi hizmeti verecek standartlar ve uygulamalar üzerinde genel bir görüş birliğine varabilmek için uluslararası mimarlar topluluğunun temsilcileri tarafından gösterilen çabaların bir ilk adımını oluşturmaktadır.

Çok sayıda uluslararası ticaret anlaşması, mesleki hizmetlerin karşılıklı tanınmasına ilişkin önlemler içermektedir. Hizmetler Ticareti Genel Anlaşması’nın (GATS) VII. Maddesi, her ne kadar bu gibi anlaşmalar, “en çok kayırlan ülke” kavramından bir uzaklaşma anlamına geliyor ise de, ikili ve bölgesel tanıma anlaşmalarına izin vermektedir. GATS kapsamında, tek taraflı tanıma uygulaması olabileceği gibi kuralların uyumu yoluyla da “tanıma” sağlanabilir. Ancak böyle bir uygulamanın tarafları, Dünya Ticaret Örgütü’nün (DTÖ) diğer üyelerine de benzer anlaşmalar yapabilmeleri için olanak tanımalı ve hiçbir tanıma anlaşması, ayırıcı veya ticareti kısıtlayıcı mahiyette uygulanmamalıdır.

DTÖ, muhasebecilik mesleği ile ilgili “Karşılıklı Tanıma Anlaşmaları” için yapılan görüşmelerde kullanılmak üzere, diğer meslekler için de yararlı olabilecek, gönüllülüğü esas alan, bağlayıcı olmayan kılavuzlar kabul etmiş bulunmaktadır (bakınız <http://www.wto.org>, Mayıs 1997 tarihli basın bildirisi).

UIA, ulusal kesimlerin kendi aralarında; Ticaret ve Gümrükler Genel Anlaşması (GATT), Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) bağlamında yapacakları ikili ve çok taraflı tanıma anlaşmalarını teşvik etme kararındadır. Mimarlık mesleğinde geliştirilen bu gibi anlaşmalara ilişkin deneyimler, sürecin, yabancı yeterlilik standartları ile yerel yeterlilik standartları arasında var olan boşlukların tanımlanmasını ve bu boşlukları eşdeğerlilikler getirerek kapatacak araçlar konusunda görüşmeleri gerektirmektedir.

Bu kılavuz, söz konusu bu örgütlerin “Karşılıklı Tanıma Anlaşmaları” görüşmelerini başlatabilmelerine yardımcı olacak bazı temel bilgileri sağlamayı amaçlamaktadır.

Tanımlar

Mimarların genellikle mesleği uyguladıkları yerden farklı bir mevzuatın geçerli olduğu hizmet verebilmeleri, hükümetler, meslek kuruluşları veya tescil kurulları arasındaki muhtemel anlaşmaların varlığına dayanır. Bu meslek uygulamasının hangi bağlam içinde gerçekleşeceğini tam olarak anlayabilmek için, bazı temel kavramların açıklanması gerekir.

Serbest Ticaret Anlaşmaları, ticaretteki sınırları kaldırmayı amaçlayan ülkeler arasında yapılan ikili yada çok taraflı anlaşmalardır. Genellikle hükümetler arasında görüşülür, çoğu zaman parlamentolar tarafından onaylanır. Hem malların ticaretini, hem de hizmetlerin ticaretini kapsayan hükümler içerirler ve bazen de mesleki hizmetler ile ilgili hükümler içeren özel anlaşmalar yapılabilir. Eğer böyle bir anlaşma söz konusu değilse, mesleklerin karşılıklı olarak tanınmasına ilişkin özel anlaşma görüşmeler için genellikle bir zaman çerçevesi belirlenir.

Karşılıklı Tanıma Anlaşmaları, farklı hukuki mevzuatın geçerli olduğu ülkeler arasında, mimarların diğer ülkelerden birinde, o ülkenin mevzuatına tabi olan meslek adamlarıyla benzer koşullarda mesleği uygulayabilmeleri için eşdeğerlilik mekanizmaları oluşturmayı amaçlayan ikili yada çok taraflı anlaşmalardır. Bu anlaşmalar zorunlu olarak belirli bir mesleğin özellikleri üzerinde durduğundan, mesleki kuruluşların veya yetkili kayıt kurullarının, görüşme sürecinde önemli bir rol oynaması eğilimi söz konusudur. “Karşılıklı tanıma anlaşması” uyarınca, yabancı meslek adamının bir ülkenin vatandaşı meslek adamı ile eşdeğerliliğinin tanınmasının, yabancı uyrukluya otomatik olarak o ülkede mesleği uygulama hakkı kazandırmayacağını da vurgulamak gerekir. Böyle bir hakkın işlerlik kazanabilmesi için, hükümetlerin, yabancı kişilerin mesleği uygulayabilme için gerekli lisans ve iş izinlerini almak üzere başvurmasına engel olan, uyrukluk veya o yerde ikamet gibi kısıtlayıcı düzenlemeleri ortadan kaldırması gerekir. Bu durum karşılıklı tanıma anlaşmalarının, neden genellikle serbest ticaret anlaşmalarının bir kısmı olarak görüldüğü yada neden gene bu konuyla ilgili diğer anlaşmalarla bağlantılı olduğunu açıklamaktadır.

Ev Sahibi Ülkede Mesleği Uygulama terimi UIA Mutabakatı’nda, tescilli, kayıtlı yada sertifikalı oldukları kendi ülkeleriyle arasında herhangi bir serbest ticaret anlaşması yada karşılıklı tanıma anlaşması bulunmayan başka bir ülkede tasarım işi almış bulunan serbest mimarların veya mimarlık şirketlerinin durumunu tanımlamak üzere kullanılmaktadır. Böyle bir durumda yabancı mimarlar, görevlerini yerine getirebilmek için, benzeri deneyim ve uzmanlığa sahip bir yerel mimarla adil ve eşit koşullarda bir anlaşma içine girerler (*UIA Mutabakatı “Yabancı Bir Ülkede Meslek Uygulaması” Kılavuzuna bakınız*).

A. Anlaşmaların Görüşülmesi

A.1. Katılımcılar

Belirli bir ülkenin kendine özgün koşullarına dayanarak, başka bir ülke ile karşılıklı tanıma anlaşması görüşmesi girişimi, ya hükümet temsilcilerinden veya o ülkenin meslek, tescil yada akreditasyon kurullarından gelebilir. Bu durumların her hangi birinde, ilgili konuların niteliklerine bakarak, UIA, mesleki ve akreditasyon kuruluşlarının süreçte öncü rol almasının çok önemli olduğunu düşünmekte ve hükümet kuruluşlarının da kapsama dahil olmasını bütünüyle desteklemektedir. Eğer bütün ilgili taraflar katılmazlarsa, hiçbir anlaşmanın işlerlik kazanamayacağını farkında olmak pratik açıdan önemlidir.

Aynı konuda ayrı ayrı çaba harcanmasını ve yanlış anlamaları önlemek için, bütün ilgili kuruluşların katıldığı tek bir görüşme ortamının oluşturulmuş olması önemlidir. Bu, tarafların görüşmelerde aynı yönde görüş taşımalarının zorunlu olduğu anlamına değil, bütün katılanların bilgi alış verişinde bulunduğu ve prosedürler üzerinde anlaştığı bir süreç anlamına gelmektedir. Bunu güvence altına almak için uygun bir iç metodoloji oluşturulması gereklidir.

Ülkede karşılıklı tanıma ile ilgili belirli konular üzerinde söyleyecekleri olan başka yetkililer yada kuruluşlar olduğu zaman, anlaşmaya tam destek sağlayabilmek amacıyla, onların da katılımı için uygun yöntemlerin belirlenmesi tavsiye edilir.

Mimarların herhangi bir mesleki kuruluşunun olmadığı ülkelerde UIA kendilerine destek sağlayabilir.

A.2. Anlaşmaya temel olan profesyonellik ilkeleri

Uluslararası Mimarlar Birliği tarafından, UIA Mutabakatı'nın, mimarların karşılaması gereken standartları en iyi şekilde tanımlayan bir belge olduğu düşünülmektedir. UIA, Mutabakat'ın karşılıklı tanıma anlaşmalarında bir temel olarak kullanılmasını ve Mutabakat üzerine yapılandırılmadığı sürece hiçbir UIA kesiminin bu tür anlaşmalara girmemesini açık bir şekilde savunmaktadır.

Mutabakat'ın profesyonellikle ilgili ana ilkelerinin Karşılıklı Tanıma Anlaşmaları'na aynen aktarılması ve Mutabakat'ın, anlaşmada görüş birliği sağlanmasına çok yardımcı olacak, örneğin "Mimarlık Pratiği", "Öğrenim", "Akreditasyon / Onay / Tanıma, Mesleki Deneyim / Yetiştirme / Stajyerlik" gibi politika konularının altının çizilmesi tavsiye edilir.

A.3. Eşdeğerlik İlkesi

UIA, karşılıklı tanıma anlaşmalarının görüşülmesi sürecinde, her ülkenin çevresel, sosyal, kültürel, toplum sağlığı, güvenlik ve refahı ile ilgili, hangi düzeyde olması gerekiyorsa o düzeyde, kendi mesleki standartlarının oluşturulması ve bu standartların korunması için gerekli önlemlerin alınması konusundaki hükümler hakkının tanınması gereğinin farkındadır.

Karşılıklı tanıma anlaşmalarının görüşmelerine katılan bütün ülkelerde, mesleki yeterlilik standartlarının elemanları arasındaki boşlukları giderebilmek için, bunların arasında bir eşdeğerlik ilkesi belirlenmesi zorunludur. Bu yolla UIA, katılan bütün ülkelerde birbirinin aynı prosedürler yerleştirme çabalarından kurtulmayı ve özgün prosedürlerin değerlendirilme kapsamına alınması

yoluyla tanınmış bulunan mimarlık standartlarının eşdeğerliğini garanti edecek yöntemleri bulabilmeyi amaçlamaktadır.

A.4. Prosedürler

Her görüşme için geçerli olan temel ilkelerin bazıları karşılıklı tanıma anlaşmaları için de geçerli olabilir. Örneğin:

- Toplantılardan önce mümkün olduğu kadar fazla görüş alışverişinde bulunma,
- Üzerinde yoğunlaşılan konuların bütün taraflarca bilinmesi için toplantılardan önce anlaşılır bir gündem hazırlamak,
- Toplantıda üzerinde anlaşılan konuların tutanaklarını kaleme alıp katılan bütün taraflara iletmek,
- Farklı toplantılar farklı kişilerin katılması sonucunda sürekliliğin yitirilmesi olasılığını önleyebilmek için katılımcılarda istikrar sağlamaya çalışmak gibi.

A.5. İşbirliği ve profesyonellik üzerine mutabakat metinleri veya niyet mektupları

Karşılıklı tanıma anlaşmalarının görüşme sürecinde, tarafların bazı temel ilkeler üzerinde mutabakata vardıkları bir ara aşama arzu edilebilir. Bu genellikle “*işbirliği ve profesyonellik üzerine mutabakat*” yada “*niyet mektupları*” olarak bilinen durumdur. Bu aşamalar genellikle aşağıda B1’den B6’ya kadar sıralanan (Ön Bilgi, Temsilciler, Anlaşmanın Hedefi, Anlaşmanın Kapsamı, Anlaşmada Temel Alınan İlkeler, Katılan Ülkelerde Yürürlükteki Standartlar gibi) konularla ilgilidir ve tartışmaların görüşmede yer alan kişilerin dışına taşınması için iyi bir temel oluştururlar. Böylelikle, süreçle ilgilenen bütün kurumların geniş tabanlı desteği sağlanmış olur.

B. Anlaşmanın Şekli ve İçeriği

B.1. Ön Bilgi

Karşılıklı tanıma anlaşmasında aşağıdaki konuları belirlenmelidir:

- Karşılıklı tanıma anlaşmasını gerektiren nedenler,
- Olası bir serbest ticaret anlaşması ile ilintisi, karşılıklı tanıma anlaşmasının halen mevcut olan bir serbest ticaret anlaşmasının bir hükmü gereği olarak mı yapıldığı, yoksa henüz görüşülmesine başlanılmamış olan bir serbest ticaret anlaşmasının kapsamına sonradan alınacak bir öneri mi olduğu,
- Karşılıklı tanıma anlaşmasının hangi ülke uyuğunda olanlara uygulanacağı.

B.2. Temsilciler

Karşılıklı tanıma anlaşması;

- Anlaşmanın taraflarını,
- Statülerini ve uzmanlık alanlarını,

- Anlaşma ile ilişkili tarafların dışındaki diğer yetkili makam ve örgütleri,
- Bunların anlaşma ile ilgili konumlarını tanımlamalıdır.

B.3. Anlaşmanın Hedefi

Karşılıklı tanıma anlaşması, amacının, anlaşmayı imzalayan ülkelerde, mimarların yeterlik belgelerinin geçerliliğinin karşılıklı olarak tanınması olduğunu hüküm altına almalıdır.

B.4. Anlaşmanın Kapsamı

Karşılıklı tanıma anlaşmasında;

- Anlaşmanın hükümleri uyarınca karşılıklı tanınmak için gerekli koşullara sahip profesyonellerin kapsamı,
- Mimarların, diğer imzacı ülkelerde tanınabilmeleri için kendi ülkelerinden almaları gereken yeterlik veya niteliklerini kanıtlayan belgelerin neler olduğu,
- Anlaşmanın, diğer ülkelerde meslek uygulamasına geçici mi yoksa kalıcı mı olarak tanıdığı belirtilmelidir.

B.5. Anlaşmada Temel Alınan İlkeler

Karşılıklı tanıma anlaşması, tarafların, mimarların karşılıklı tanınmasına temel olacağını kabul ettiği bir ilkeler listesini içermelidir.

B.6. Katılan Ülkelerin Yürürlükteki Mevzuatı

Karşılıklı tanıma anlaşmasında, katılan her ülkenin yürürlükte olan ve yukarıda sıralanan ilkelerle ilgili, özellikle aşağıda B.7 paragrafında anlatılan karşılıklı tanıma hükümlerine temel oluşturacak standart ve prosedürlerini belirtilmelidir.

B.7. Karşılıklı Tanıma Hükümleri

Tanıma için uygunluk konusu ile ilgili karşılıklı tanıma anlaşmasının belirleyeceği hükümler:

- Karşılıklı tanıma anlaşmasının üzerinde yapılandırıldığı temel (örneğin: akademik nitelikler, tescil, mesleki deneyim vb.)
- Her iki tarafın hukukunda da tanınma için gerekli koşullar ve taraflar arasında mutabakata varılmış eşdeğerlik düzeyleri.

Eğer tanınma için gerekli koşullar nitelikler üzerine yapılandırılmış ise karşılıklı tanıma anlaşmasında, aşağıda sıralananlardan uygulanabilenler belirtilmelidir:

- Gerekli görülen en alt eğitim düzeyi (giriş koşulları, eğitimin süresi, alınan dersler),
- Gerekli görülen en alt deneyim düzeyi (“Tescil / Lisans / Yeterlik” belgesi alınmasından önce uygulanan mesleki “Deneyim / Yetişme / Stajyerlik”in yeri, süresi ve koşulları),
- Mimarın kendi ülkesinde mesleki bilgi ve yetenek nasıl gösteriliyor?

- Tanınma için gerekli koşul oluşturan belirli diploma ve sertifikaların muhtemel listesi,
- Tanınmaya imkan veren belirli niteliklere sahip olmanın, konuk olunan ülkede mimarların mesleklerini uygulamaya yetkili oldukları faaliyetlerin hepsi yada bir kısmı için mi geçerli tanınmaya izin verdiği belirtilmelidir.

Eğer tanınma için gerekli koşullar, “Tescil / Lisans / Yeterlik” belgesini temel alıyorsa, karşılıklı tanıma anlaşması hangi yetkililerden alınan “Tescil / Lisans / Yeterlik” belgelerinin kabul edileceğini belirtmelidir.

Konuk olunan ülkede tanınma için ek olarak aranabilecek koşullar sadece, bir eşdeğerlik mekanizmasının bulunmadığı hallerde ve konuk olunan ülkenin nitelik belirleme konusundaki eksiklikleri veya yerel hukuk, mesleki uygulama, standartlar ve yönetmeliklerle ilgili bilgilerin bulunmaması nedenleriyle geçerli olmalıdır. Bu bilgi, konuk olunan ülkede uygulama için gerekli olmalı veya lisanslı meslek uygulamasının kapsamında farklılıklar bulunması nedeniyle istenmelidir. Ek koşulların zorunlu görüldüğü durumlarda karşılıklı tanıma anlaşmasında, bunların nelerden oluşacağı (örneğin: sınav, yatkınlık testi, ev sahibi yada gelinen ülkede ek deneyim, vb.) ayrıntıları ile belirlenmelidir.

- Tarafların alt merkezlerindeki hukuki mevzuatın merkez ile aynı olmaması durumunda tanınma koşullarında olası farklılıklar.
- Tarafların alt merkezlerinden biri tarafından kabul edilen tanınma kapsamının, diğer alt merkezlerde de geçerli olup olmayacağı.

Tanınma prosedürlerini ilgilendirdiği kadarı ile, karşılıklı tanıma anlaşmasında aşağıdaki soruların yanıtları da yer almalıdır:

- Yukarıda tanınma belirtilen tanınma için gerekli koşulları kanıtlamak üzere mimarlar, konuk olunan ülkenin yetkili kurumlarına hangi belgeleri sunmalıdır?
- Kendi ülkelerinde bu belgeleri vermeye yetkili olan kurumlar hangileridir?
- Konuk olunan ülkede bu belgelerin sunulacağı yetkili kurumlar hangileridir?
- Mesleğin uygulanabilmesi için konuk olunan ülkedeki yetkili kurumlar hangi belgeleri vermelidirler?

Eğer konuk olunan ülkede “Tescil / Lisans / Yeterlik” belgesi zorunlu ise, karşılıklı tanıma anlaşmasında şunlar da belirlenmelidir:

- Tanınma için gerekli koşulların sağlanmasından sonra, “Tescil / Lisans / Yeterlik” belgesinin hangi koşullar altında ve hangi yöntemlerle verileceği,
- Bu “Tescil / Lisans / Yeterlik” belgesinde nelerin (içerik, bir meslek örgütüne üyelik, mesleki veya akademik unvanların kullanılması vb.) yer alacağı,
- Lisans için nitelikten başka her hangi bir gerekliliğin olup olmadığı.

B.8. Yürürlük için mekanizmalar

Karşılıklı tanıma anlaşmalarında aşağıdaki konular belirlenmelidir:

- Anlaşmanın hükümlerini uygulamaya koyma ve denetleme için gerekli kurallar ve prosedürler,
- Taraflar arasında yönetsel işbirliği ve diyalogun mekanizması,
- Karşılıklı tanıma anlaşmasının uygulanmasında ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların uzlaştırılması yolları.

Bu konuyla ilgili olarak aşağıdaki yükümlülükler benimsenmelidir:

- Alınan önlemlerle ilgili sorulan sorulara derhal cevap verilmelidir.
- Gerekli olduğu zaman yeterli hazırlık zamanı verilmelidir.
- Sınavlar yada testler makul aralıklarla düzenlenmelidir.
- Karşılıklı tanıma anlaşmasının getirdiklerinden yararlanmak isteyenlerden alınacak harçların, ev sahibi ülkenin bu işle ilgili kendi harç miktarlarından daha fazla olmamasının garanti edilmesi.
- Ev sahibi ülkede varolan “Mesleki Deneyim / Yetişme / Stajyerlik” için destek programları veya varsa bunlarla ilgili diğer taahhütler konusunda bilgi vermek.

B.9. Anlaşmada düzeltmeler yapmak

Karşılıklı tanıma anlaşması, düzeltmeler yada hükümlerin iptali için hükümler içerebilir.

C. Karşılıklı tanıma anlaşmaları ile ilgili diğer hükümler

Bir karşılıklı tanıma anlaşmasının, hükümlerinin uygulanmasına ilişkin bütün bilgileri zorunlu olarak içermesi beklenmemelidir. Saydamlığı sağlamak, anlaşmanın içeriğini yürürlüğe koymakla yükümlü olan yetkililere ve yabancı bir ülkede tanınmak isteyen mimarlara yardım edebilmek için, ya gerekli bilgilerin önceden hüküm haline getirilmiş olması ya da anlaşma hükümlerinin daha sonra geliştirilecek olması gereklidir. Bunlar, karşılıklı tanıma anlaşmasına ek olarak verilebilir veya konuyla ilgili ayrı bir yayın haline getirilebilir. Eğer bu ek bilgiler çok hacimli ise nereden bulunabileceğine ilişkin açıklayıcı bilgi de verilmelidir. Yukarıda özetlendiği üzere, karşılıklı tanıma anlaşması eğer bu ek konuların bir kısmını kapsayabilecek bir serbest ticaret anlaşması ile ilişkili ise, bu durum da açıkça belirtilmelidir.

Söz konusu ek bilgiler ev sahibi ülkeye yerleşmek için gerekli yükümlülüklerle ilişkin şu konularda olabilir:

- Uyrukluk yada ikametle ilgili düzenlemeler,
- Kurulacak işyeri veya ofisin adresi ile ilgili koşullar,
- Dil koşulları,
- Ev sahibi ülkenin mevzuatına göre ticari unvan yada firma adları kullanımı ile ilgili koşullar,
- Ticari geçmişinin ve mali durumun iyi olduğunun kanıtları,
- Ev sahibi ülkenin etik kurallarına uyma koşulları (örneğin; yetkisiz kimselerle bağlantısı olmamak ve belirtilen işin dışında iş yapmamak gibi).

Bu ek bilgiler ayrıca, ev sahibi ülkede mimarlık mesleğinin uygulanması ile ilgili düzenlemelere ilişkin şu gibi konularda da olabilir:

- Disiplin işlemleri gerektiren davranışlar, mali sorumluluklar, diğer yükümlülükler, vb. ile ilgili yasalar ve yönetmelikler,
- Disiplin kuralları ve mesleki standartların yürütülmesi,
- Yeterliliğin kanıtlanmasının mevcut yöntemleri,
- Profesyonellerin tescillerinin iptali için kriterler ve işlemler,

Diğer bazı bilgiler, konuk olduğu ülkede çalışmayı düşünen aday için bazı pratik ayrıntılara ilişkin konularda olabilir, örneğin:

- Yetkili kurumların adresi,
- Bir başvurunun değerlendirilmesi için öngörülen süre,
- Sunumlar, belgeler ve süreler ile ilgili prosedürler,
- Makul olarak istenilebilecek harçlar.

Karşılıklı Tanıma Anlaşmaları Taslak Hazırlama Paneli

Jordi Farrando (Başkan)

Pierre Saveur

Elisabeth Siola

John Wright

Maurice Rivero

Thomas Vonier

William Bevins

James A. Scheeler

Çevirenler: Aykut Ülkütekin / Arif Şentek